

REINE DYR

– en forutsetning for god dyrevelferd og trygg matproduksjon

“ Trivelige dyr er reine og velstelte.
Hud og hårlager er viktig i forsvaret
mot skader og infeksjoner.
Reint hårlag er også viktig for
god varmeregulering.
Dessuten er reine dyr en
forutsetning for produksjon
av reine matvarer. ”

Det er mange grunner til å holde dyra reine:

- Møkkete dyr med fastsittende tørre møkkskorper har nedsatt velferd. Under møkkskorper – «pansermøkk» – på for eksempel lår og buk blir huden betent. Det gir smerte og irritasjon, i verste fall også nedsatt tilvekst og produksjon.
- Huden er et viktig biprodukt. Sviskader på lår og buk forårsaket av gjødsel er den vanligste kvalitetsfeilen på norske huder. Reine dyr gir bedre hudkvalitet og høyere pris på huden. Dette øker utbetalingsprisen på kjøtt.
- Reine dyr er en forutsetning for hygienisk mjølkning og god mjølk kvalitet.
- Reine dyr er grunnlaget for hygienisk slakting og slakteskrotter med liten risiko for sjukdomsfremkallende bakterier som E. coli O103 og O157. Reine dyr er nødvendig for slakteskrotter med lave bakterietall og god holdbarhet.
- Norsk landbruk kan ikke være bekjent av møkkete dyr.

SKITNE SLAKTEDYR
VG kunne på tirsdag fortelle at slakterier mottar møkkete dyr til slakting, og at Mattilsynet har sendt flere advarsler om dette

Mattilsynet har mellom 100 og 200 ganger det siste året slått alarm om skitne slaktedyr som er blitt sendt til slakting

3000 møkkete slaktedyr

8510 storfe ankom slakteriet i møkkete tilstand i fjor

“ – Rene dyr er forutsetning for trygg mat. Det er en utfordring å gjennomføre en hygienisk og god slakting med møkkete dyr. Risikoen for at bakterier overføres til matvarene er betydelig større, sier veterinæren ”

MØKKETE SLAKTEDYR I NORGE
Bøndene slurver stygt når de sender dyr til slakteriene. I fjor var over 8000 slaktedyr så fulle av møkk at bøndene tapte tre millioner kroner

Møkkete dyr er en **trussel** for matvarene våre

Hvordan sikre reine dyr?

Reine dyr er et resultat av samspill mellom fjøsmiljø, fôring, stell og røkter. Dersom dyra er skitne, er det viktig å finne ut hvorfor. Her er sentrale punkter som må vurderes:

Hus og innredning

- Størrelse og utforming av bås tilpasset ulike alders- og dyregrupper.
- Båsskiller
- Drenering og helling av golv i båser og tette liggearealer
- Bruk og innstilling av kutrener
- Dimensjonering av binger
- Spaltegolvdimensjon og kvalitet
- Ventilasjon og luftfuktighet
- Dårlige planløsninger i løsdriftsfjøs med økt risiko for spalteliggere
- Stress og uro i dyreflokken
- Utearealer og kveer

Stell- og renholdsrutiner

- Daglige renholdsrutiner, skrape- og utgjødslingshyppighet
- Strøbruk og strømengde
- Klipping
- Rutiner for puss og eventuelt vasking av dyra

Fôring

- Fôrrasjonens sammensetning og betydningen for gjødselkonsistens
- Grovfôrstruktur og fare for søl av stråfôrrester på spaltegolv og rister

Dersom dyra i besetningen ikke er reine nok, må en i hvert enkelt tilfelle finne hva som er hovedårsaken og hvilke tiltak som kan fungere. Møkkete dyr oppstallet på bås har som oftest helt andre årsaker enn møkkete dyr oppstallet på binger. Derfor må også tiltakene bli forskjellige. På kort sikt er det oftest stell- og renholdsrutiner som kan endres. Ved nybygg og ombygginger er det avgjørende å legge grunnlaget for reine dyr både gjennom valg av fjøssystem og ved å legge vekt på detaljer.

Gode skrapeerutiner er viktig

Godt fungerende tråkkalleløsning

Klipping legger et godt grunnlag for å holde dyra reine

Et velfungerende liggebåsfjøs er et godt utgangspunkt

Hvor reine?

Objektive vurderinger er viktig for å kartlegge hva som er faktisk tilstand og hva som er nødvendig for å få reinere dyr. Det er utviklet flere systemer med ulike bruksområder for å vurdere dette. Her i landet har vi utviklet en tredelt skala for å vurdere reinhet ved slakting. Tilstrekkelig reine dyr kommer i kategori 0. Noe skitne slaktedyr kommer i kategori I og medfører trekk på 300 kr per dyr. Svært skitne slaktedyr kommer i kategori II og medfører et trekk på 600 kr per dyr. I 2005 kom noe over 2,5 % av dyra i kategoriene I og II, og gav et totalt trekk på 3,1 mill kr. Dette gir likevel ikke noe fullstendig bilde av omfanget av møkkete dyr. Dels brukes ikke ordningen aktivt nok på slakteriene. Dels bør storfeprodusenter sette seg høyere mål enn bare å unngå økonomisk trekk ved slakting. I 2005 var det møkk-skader med åpne sår i huden etter garving på 5 % av hudene, mens det var fargeforandringer av samme grunn på 15 %.

Ved tilstrekkelig bruk av strø kan talle være en svært god løsning

Vurderinger etter det norske systemet for trekk i forbindelse med slakting

Vurderingen gjøres på grunnlag av forurensing og møkk som er påført dyret hos produsenten. Forurensingen på kritiske steder på dyret vurderes:

- Under buken
- Lårene
- På brystbeinet
- I flanken
- Over framkne
- Over haseledd og hælserne
- På jur og kjønnsorganer
- Speile og rundt endetarmsåpning

Dyret ubetydelig forurenset

Dyret tydelig forurenset

Dyret sterkt forurenset

0 kr i trekk

400 kr i trekk

800 kr i trekk

Kategori 0

Kategori I

Kategori II

Bildene viser typiske dyr i kategoriene og angir ikke grensene mellom dem.

Vurdering av reinhet i forbindelse med forebyggende helsearbeid

Det er utarbeidet et system for vurdering av reinhet i forbindelse med forebyggende helsearbeid. Systemet har en femdelt skala og tar utgangspunkt i reinhet som en funksjon av hvor godt fjøset fungerer og hva som er en forutsetning for hygienisk og effektiv mjølking, men kan brukes på alle dyregrupper. Juret vurderes spesielt i forbindelse med mjølking.

Etter: Chiappini et al., Renau.

Vurderinger i egen besetning:

Nedenfor finner du et skjema du kan bruke som et verktøy for å vurdere reinhet i din besetning.

Velg ut for eksempel 5–10 okser, kyr og kviger som du reinhetsvurderer. Velg ut dyra slik at du får et mest mulig tilfeldig utvalg. Finn også det mest skitne dyre og det reineste og prøv å finne ut hvorfor akkurat de dyra har det slik.

Følg bildene i denne brosjyren mest mulig, og ikke lag deg til en bedre virkelighet enn du har. Skal du få reine dyr, må du se på dette som en jobb hvor du først kartlegger omfanget av problemet, og deretter målrettet forsøker å finne årsaken til dette.

Så må du sette inn tiltak som skal fjerne eller redusere omfanget av problemet. Deretter må du igjen vurdere om du nådde målet.

Dyr nr.	Vurdert etter	
	Skitne slaktedyr systemet 0–I–II	Forebyggende helsearbeid systemet 1–2–3–4–5

Dyr nr.	Vurdert etter	
	Skitne slaktedyr systemet 0–I–II	Forebyggende helsearbeid systemet 1–2–3–4–5

Fagsenteret for kjøtt

Lørenveien 38, Postboks 396 – Økern, 0513 OSLO

Telefon: 22 09 23 00 – Faks: 22 22 00 16 – E-post: fagsenteret@fagkjott.no

www.fagkjott.no